

Окунев І. С. Інститут недійсності правових актів: теоретико-правовий аспект

Стаття присвячена дослідженню інституту недійсності правових актів як загальноправового інституту сучасної системи права. Автором обгрунтована необхідність виокремлення інституту недійсності правових актів на надгалузевому рівні, а також розкриті чинники, що обумовлюють існування цього інституту в сучасній системі права. Наведено ознаки інституту недійсності правових актів, а також надано його визначення.

Ключові слова: недійсність правових актів, інститут права, система права, міжгалузевий інститут права, комплексний інститут права, галузі права.

Окунев И. С. Институт недействительности правовых актов: теоретико-правовой аспект

Статья посвящена исследованию института недействительности правовых актов как общеправового института современной системы права. Автором обоснована необходимость выделения института недействительности правовых актов на надотраслевом уровне, а также раскрыты факторы, обуславливающие существование данного института в современной системе права. Приведены признаки института недействительности правовых актов, а также дано определение этого института.

Ключевые слова: недействительность правовых актов, институт права, система права, межотраслевой институт права, комплексный институт права, области права.

Okunev I. Institute of invalidity of legal acts: theoretical and legal aspect

The article deals with the investigation of the invalidity of legal acts as a general legal institution of the modern legal system. The author substantiates the necessity of distinguishing the institution of invalidity of legal acts at the suprasectoral level, and also reveals the factors that determine the existence of this institution in the modern legal system. Article contains the characteristics of the institute of invalidity of legal acts, and also the definition of this institution is given.

Key words: invalidity of legal acts, institute of law, system of law, interdisciplinary institute of law, complex institute of law, branch of law.

УДК

*Марія Олександрівна Пащенко,
аспірантка кафедри теорії права та держави
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

РОЛЬ ЗАГАЛЬНОГО ТА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРИРОДНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Динамічний і складний характер суспільних відносин на сучасному етапі розбудови незалежної, правової, демократичної держави обумовлює необхідність вироблення адекватного механізму правового регулювання. Особливо важливі завдання покладено на сучасну державу у сфері закріплення, забезпечення та захисту прав і свобод людини. Реалізація означених завдань потребує поєднання як загального, так і індивідуального правового регулювання. Водночас розуміння права як системи загальнообов'язкових правил поведінки, спрямованих на забезпечення індивідуальної свободи та суспільного порядку, спричиняє відмову від державно-нормативної регламентації певної сфери суспільних відносин, які традиційно становлять предмет правового регулювання. Саме тому процес теоретико-правового осмислення ролі загального та індивідуального правового регулювання у забезпеченні природних прав людини має актуальне наукове і практичне значення.

У вітчизняній юридичній науці проблеми загального та індивідуального правового регулювання суспільних відносин традиційно розглядаються з погляду галузевих наук, або теорії правовідносин, або в аспекті теорії правозастосування. Адже за умови необхідності врахування унікальності кожної особистості, поєднання загального та індивідуального рівнів буття людини, звернення до проблематики підвищення ефективності правового регулювання як інструменту забезпечення прав людини має особливий соціальний вимір.

Для сучасної правової науки проблематика правового регулювання є кардинальною, значущою, такою, що активно розробляється. Вона була предметом наукового пошуку С. Алексєєва, С. Бобровник, В. Горшеньова, А. Комзюка, І. Міннікеса, О. Мельник, В. Мухіна, Н. Оніщенко, О. Скакун, Т. Тарахонич, Ю. Шемшученка, І. Шопіної та ін. Не менша фундаментальність та цінність для юридичної науки приналежна результатам наукових досліджень із проблематики прав людини, зокрема, таких авторів, як Д. Гудима, С. Добрянський, О. Лукашева, Б. Малишев, В. Нерсесянц, П. Рабінович, С. Рабінович, В. Тацій та ін. Водночас проблема ролі правового регулювання у забезпеченні основних прав людини висвітлюється фрагментарно, у контексті більш загальних питань.

Метою статті є здійснення комплексного загальнотеоретичного дослідження впливу загального та індивідуального правового регулювання на процес відображення та реалізації природних прав людини.

Логіка здійснення наукового пошуку обумовлює звернення до проблеми визначення таких ключових понять, як «природні права людини», «правове регулювання». Зауважимо, що, попри їх вживаність, у науковому доробку існує значна кількість визначень означених дефініцій. Тим часом ефективність

механізму правового регулювання природних прав людини значною мірою залежить від розуміння вченими сутності досліджуваних категорій.

У межах сучасних наукових концепцій права людини визнаються одним із найважливіших соціальних і політико-правових інститутів, мірилом досягнень суспільства, показником рівня його цивілізованості. За допомогою цього інституту особистість долучається до механізмів влади, законних форм волевиявлення і реалізації власних інтересів. Цілком слушною є думка М. Козюбри про те, що від рівня забезпеченості права залежить ступінь досконалості самої особистості, а «людський вимір», врешті-решт, є точкою відліку будь-яких перетворень у суспільстві [1, с. 24]. Аналіз наукових джерел доводить правомірність висновку про те, що для формування поняття прав людини науковці використовують різні теоретичні конструкції. У найзагальнішому вигляді сучасні інтерпретації поняття прав людини зводяться до такого: права людини – це певним чином унормована свобода; це певні потреби та інтереси людини; це вимоги людини про надання певних благ, адресовані суспільству, державі, уряду; це матеріальні та духовні блага, необхідні для нормального функціонування індивіда; це певний вид, частина (спосіб вияву, форма існування) моралі [2, с. 10–11]. Найчастіше в науковій літературі права людини визначаються через міру можливостей її поведінки, а саме як певні можливості людини, необхідні для її існування та розвитку у конкретно історичних умовах, які об'єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути загальними та рівними для всіх людей; або як можливості вибору особою певної поведінки для забезпечення нормального існування і розвитку, закріплені в законах, інших правових актах держави і міжнародних документах, обумовлені рівнем економічного, соціального, духовного і культурного розвитку суспільства [3 с. 15]. На думку О. Лукашевої, вирішальний вплив на генезу прав людини справила природно-правова доктрина, яка ствердила пріоритет прав людини, визначивши параметри взаємовідносин індивіда та влади [4]. У юридичній літературі слушно зазначається, що вчення про права і свободи людини як її природний стан розроблялося ще філософами стародавнього світу. Основи ж сучасного розуміння природних прав людини було закладено у XVII–XVIII ст. у працях мислителів лібералізму і просвітництва – Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, І. Канта, Т. Джефферсона, Дж.-С. Мілля, І. Бентама [5, с. 73]. Зокрема, ідеї про те, що кожен індивід від народження має певні права (на життя, свободу, рівність, власність), які належать йому через саму його природу, а отже, жодна влада не може їх обмежити чи скасувати; що держави виникають із вільної угоди людей, а тому пріоритет прав людини є імперативом і нормою у спілкуванні між особою та державою; про те, що природою люди створені рівними і незалежними, тому ніхто не повинен завдавати шкоди життю, здоров'ю, свободі або власності іншого; про те, що метою кожної держави має бути забезпечення природних і невід'ємних прав людини.

У сучасних дослідженнях з'ясування сутності природних прав людини здійснюється через розкриття їх ознак і формування переліку. Щодо першого, то слушно вважаємо авторитетну думку Б. Малишева про те, що категорія природних прав є вужчою за категорію основних та основоположних прав і що вони характеризуються додатковими специфічними рисами, наявність яких дає змогу здійснити їх ідентифікацію [6 с. 27]. Аналіз результатів найбільш вагомих досліджень у цій сфері обумовлює висновок, що такими специфічними рисами, зокрема, є: виникнення із моменту народження; природність; невід'ємність; відображення найбільш істотних можливостей розвитку людини; безпосереднє забезпечення життєво необхідних для людини цінностей; безпосередній та об'єктивний характер [6, с. 28; 7 с. 15–17]. Що стосується переліку природних прав людини, то для обґрунтування власної позиції принциповими вважаємо наступні зауваження: по-перше, існує два підходи до виокремлення цих прав: доктринальний (погляди визнаних авторитетів у зазначеній сфері, зокрема, авторів теорій та концепцій прав людини) та законодавчий (закріплення каталогу природних прав людини у конституційних і міжнародно-правових актах); по-друге, будь-який перелік прав людини завжди тяжіє до невичерпності і розширення, з огляду на об'єктивні процеси розвитку людської цивілізації та пріоритетні потреби людини. З урахуванням зазначеного, на основі аналізу результатів існуючих досліджень, вважаємо, що перелік природних прав людини, які знайшли своє закріплення у найважливіших міжнародно-правових актах із прав людини, нині становлять: право на життя, свободу й особисту недоторканність; право не утримуватися у рабстві і підневільному стані; право не зазнавати катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання; право людини на визнання її правосуб'єктності; право на рівність перед законом і на рівний захист перед законом без будь-якої дискримінації. Таким чином, сутність природних прав людини полягає у тому, що вони відображають об'єктивні потреби і цінності людського буття, вони не залежать від волі держави, і тому ніяка влада не може їх ігнорувати. Способом втілення будь-якого природного права у життя, доведення його змісту до індивіда є застосування механізму правового регулювання.

Загальноживане поняття «регулювання» походить від лат. «regulo», що означає упорядковувати, вносити порядок, систему у якусь діяльність [8, с. 574–575]. Аналіз юридичної літератури з проблем

взаємозв'язку правового регулювання і соціуму обумовлює слушність ідеї про специфіку правового регулювання як виду соціального регулювання, яка полягає у застосуванні норм права, інших юридичних засобів для впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування і прогресивного розвитку [9, с. 242]. У юридичній літературі наголошується на тому, що поняття правового регулювання є однією з центральних категорій. Однак питання про визначення поняття правового регулювання досі не знайшло свого однозначного вирішення. Так, С. Алексєєв зазначає, що правове регулювання – це здійснюваний за допомогою системи правових засобів (юридичних норм, правовідносин, юридичних приписів та ін.) результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх впорядкування, охорони та розвитку відповідно до суспільних потреб [10, с. 210]. На думку А. Комзюка, правове регулювання – це специфічний вплив, який здійснюється правом як особливим нормативним інституційним регулятором, має цілеспрямований, організаційний, результативний характер і здійснюється за допомогою цілісної системи засобів, що реально виражають саму матерію права як нормативного інституту утворення – регулятора [11, с. 47]. Існує позиція, відповідно до якої правове регулювання – це особливий формалізований метод державної регламентації дій суб'єктів права [12, с. 60]. Найбільш комплексно до проблеми особливостей визначення поняття правового регулювання відповідно до існуючих концептуальних підходів, на нашу думку, підійшла І. Шопіна, яка виокремлює такі підходи до поняття правового регулювання: діяльнісний; телеологічний; комунікативний; феноменологічний; ототожнення правового регулювання з правовим впливом; ототожнення правового регулювання з процесом; ототожнення правового регулювання з методом [13]. Виокремлення найбільш загальних особливостей кожного із зазначених підходів дало змогу дослідниці дійти висновку про доцільність розгляду правового регулювання в аспектах:

- інструментальному – як частину (елемент) правового впливу держави на суспільні відносини за допомогою специфічних правових засобів з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку;
- інституційному – як процес, наслідком якого є здійснення правового впливу держави на суспільні відносини;
- діяльнісному – як діяльність держави, її органів, посадових осіб та уповноважених громадських організацій щодо встановлення обов'язкових для виконання юридичних норм, їх реалізації та застосування державного примусу до правопорушників;
- нормативно-юридичному – як здійснюване за допомогою спеціальних юридичних засобів упорядкування суспільних відносин, що включає їх юридичне закріплення, охорону та відновлення у випадку порушення;
- з позиції теорії позитивного права – як нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини, що здійснюється як за допомогою спеціальних правових засобів, так і іншими правовими явищами.

Маючи на меті здійснення комплексного аналізу поняття правового регулювання, враховуючи відсутність належних напрацювань із цього питання, вважаємо за можливе у публікації застосовувати нормативно-юридичний підхід, відповідно до якого правове регулювання – це здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку [14, с. 44]. Так само як і у випадку з визначенням поняття правового регулювання, у наукових колах відсутня однастайність думок щодо основних ознак, різновидів, структури правового регулювання та складових його механізму. Вважаємо правильною думку С. Бобровник, зокрема, висновки, де у концентрованому вигляді сформульовано відповіді на більшість із зазначених питань:

- правове регулювання має визначений предмет, тобто сферу відносин, які усвідомлюються суб'єктами і мають для них і суспільства важливе значення;
- здійснюється нормативно закріпленими способами, які характеризують як активне, так і пасивне право суб'єкта (дозволи), пасивний обов'язок вчиняти правомірні дії в інтересах уповноваженої сторони (зобов'язання);
- забезпечується певними методами, що координують дії учасників суспільних відносин, характеризуючи їх рівне становище у сфері права, або визначають їх субординаційну підлеглість у процесі використання прав і вдосконалення обов'язків;
- стосується діяльності визначених суб'єктів, якими можуть бути фізичні, посадові, юридичні особи, органи держави та держава загалом;
- визначає межі державно-правового втручання у суспільні відносини;
- має цілеспрямований, організаційний та упорядкований характер;
- здійснюється за допомогою системи правових засобів, які в сукупності визначаються як механізм правового регулювання [15, с. 497–498].

Важливим критерієм класифікації видів правового регулювання, з огляду на мету нашого дослідження, є його поділ відповідно до обсягу суспільних відносин на нормативне (загальне) й індивідуальне. У най-

більш загальному розумінні нормативне (загальне) правове регулювання – це впорядкування поведінки людей за допомогою нормативно-правових актів, розрахованих на їх багаторазове використання за наявності передбачених ними обставин. Тобто обсяг суспільних відносин, на які поширюється нормативне правове регулювання, є кількісно невизначеним [16, с. 214]. С. Алексєєв, характеризуючи механізм правового регулювання, справедливо зазначає, що хоча нормативний спосіб регламентації відіграє провідну і визначальну роль, проте у деяких випадках необхідно на підставі правових норм регулювати суспільні відносини в тих або інших межах в індивідуально-визначеному порядку [17, с. 38].

Таким чином, загальне (нормативне) регулювання, встановлене за допомогою норм права, одночасно доповнюється індивідуальним (ненормативним) регламентуванням, що має форму уточнення правового становища суб'єктів у ситуації, що реально склалася. Інакше кажучи, індивідуальне правове регулювання передбачає виникнення правовідносин за моделями поведінки, які сторони визначають за домовленістю між собою і які відповідають основним принципам права – справедливості, свободи, рівності і гуманізму. Зазначимо, що за сучасних умов діяльності держави, її органів і посадових осіб на основі принципу людиноцентризму, роль індивідуального правового регулювання, зокрема у забезпеченні і захисті природних прав людини, значно зростає.

Найбільш поширеним у сучасній літературі є розподіл ознак індивідуального регулювання на обов'язкові (невід'ємні властивості, за відсутності будь-якої з них регулювання визначає як соціальне) і факультативні (мають додатковий характер і можуть мати місце за певних обставин, їх відсутність не призводить до втрати явищем сутності) [18, с. 12–17]. Більшість учених спільні у думці, що обов'язковими ознаками індивідуального правового регулювання є такі:

- це одна з форм впливу на суспільні відносини;
- є засобом доповнення нормативного (загального) правового регулювання;
- спрямоване на врегулювання конкретних ситуацій в індивідуальному порядку;
- результатом процесу його застосування є створення індивідуальних нормативно-правових актів

[19, с. 38].

До факультативних ознак індивідуального правового регулювання переважно відносять такі: воно надає можливість суб'єкту діяти на власний розсуд; виконує праводоповнююче завдання; закріплює процедуру індивідуального правового регулювання [20, с. 631]. На основі зазначеного вище доходимо висновку, що роль індивідуального (ненормативного) правового регулювання у забезпеченні природних прав людини полягає у тому, що:

- воно є єдиною можливою підставою для виникнення індивідуальних правових відносин;
- через його механізм здійснюється конкретизація (індивідуалізація) норм права стосовно того чи іншого суб'єкта, зважаючи на ту чи іншу життєву ситуацію;
- за допомогою індивідуального правового регулювання здійснюється (доповнюється) регулювання у межах договірних прав;
- у випадках, коли це прямо допускається, встановлюються права й обов'язки, відмінні від тих, що передбачені нормами права;
- заповнюються прогалини, існуючі у регулюванні певної сфери приватноправових відносин.

При дослідженні питання взаємозв'язку нормативного та індивідуального правового регулювання у забезпеченні природних прав людини вважаємо можливим опиратися на ідеї С. Алексєєва, що загальне (нормативне) регулювання самостійно не може забезпечити урахування конкретної, індивідуальної ситуації, неповторних індивідуальностей конкретного випадку. Тому нормативне регулювання доповнюється індивідуальним [21, с. 128–130]. Слід наголосити, що загальне та індивідуальне правове регулювання не слід протиставляти. Адже процес забезпечення природних прав людини має амбівалентний характер: у цьому випадку правове регулювання полягає у переході від казусу до норми і у зворотному русі – вирішенні конкретних індивідуальних казусів на підставі сформованої норми. Зазначене вище обумовлює висновок про те, що одним із чинників підвищення ефективності механізму забезпечення природних прав людини за сучасних умов може стати оптимальне поєднання загального та індивідуального правового регулювання.

Здійснене дослідження надає можливість стверджувати про такі результати:

1) в умовах реалізації людиноцентристської концепції діяльності держави та недостатньої розробленості загальної теорії правового регулювання теоретико-правове осмислення ролі загального та індивідуального правового регулювання у забезпеченні природних прав людини має актуальне наукове і практичне значення;

2) відповідно до природно-правової теорії категорія прав людини є вираженням об'єктивних потреб і цінностей людського буття. Вони надані людині від природи, а, отже, ніяка влада не може їх обмежити чи скасувати. Врахування специфічних властивостей цієї категорії прав (природній, невід'ємний, безпосередній характер, виникнення від народження, вираження найбільш істотних можливостей розвитку людини) слугує підставою для ідентифікації їх як природних;

3) реалізація завдання забезпечення українською державою пріоритету прав людини забезпечується сукупністю юридичних засобів, зокрема, через механізм правового регулювання, під яким слід розуміти владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку. Обсяг суспільних відносин, на які воно поширюється, слугує критерієм поділу правового регулювання на загальне (призначенням якого є забезпечення єдиного порядку і стабільності регулювання) та індивідуальне (спрямоване на врахування конкретної ситуації, своєрідності юридичної ситуації шляхом індивідуалізації права);

4) роль індивідуального правового регулювання у забезпеченні природних прав людини полягає у тому, що: воно виступає єдино можливою підставою для виникнення індивідуальних правових відносин; через його механізм здійснюється конкретизація (індивідуалізація) норм права стосовно певного суб'єкта у певній юридичній ситуації; за його допомогою здійснюється (доповнюється) регулювання у межах договірного права; у визначених випадках встановлюються права й обов'язки, відмінні від тих, що передбачені нормами права; воно слугує засобом заповнення прогалин у сфері приватноправових відносин;

5) тенденції розвитку суспільства та держави на основі принципу визнання самоцінності та унікальності кожної людини обумовлюють постійну увагу науковців і практиків до проблеми підвищення ефективності загального та індивідуального правового регулювання як інструменту забезпечення природних прав людини.

Використані джерела

1. Козюбра М. Права людини і верховенство права / М. Козюбра // Право України. – 2010. – № 2. – С. 21–25.
2. Рабінович П. М. Права людини: концептуальні засади // Права людини і громадянина: проблеми реалізації в Україні / редкол.: П. М. Рабінович (головн. ред.) [та ін.]. – Київ : Ін Юре, 1998. – С. 9–19.
3. Рабінович П. М. Основні права людини: поняття, класифікація, тенденції / П. М. Рабінович // Український часопис прав людини. – 1995. – № 1. – С. 14–22.
4. Права человека : учеб. / отв. ред. Е. А. Лукашева ; П. А. Васильева [и др.]. – 2-е изд. перераб. – М. : Норма : Инфра-М, 2013. – 560 с.
5. Єльнікова М. О. Сучасні концепції розуміння прав і свобод людини / М. О. Єльнікова // Науковий вісник Ужгородського національного університету / голов. ред. Ю. М. Бисага. – Ужгород : Гельветика, 2014. – Вип. 28. – Т. 1. – С. 68–72.
6. Малишев Б. В. Природні права людини: загальнотеоретична характеристика / Б. В. Малишев // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 2. – С. 23–29.
7. Рассказов Л. П. Естественные права человека : учеб. пособие / Л. П. Рассказов, И. Л. Упоров. – СПб. : Лексикон, 2001. – 96 с.
8. Словник ініціативних слів / за ред. чл.-кор. АН УРСР О. М. Мельничука. – Київ : Головна редакція УРЕ, 1974. – 776 с.
9. Энгилбарян Р. В. Теория государства и права : учеб. пособие / Р. В. Энгилбарян, Ю. К. Краснов. – М. : Юридическая литература, 1999. – 666 с.
10. Проблемы теории государства и права : учеб. / под ред. С. С. Алексеева. – М. : Юрическая литература, 1987. – 448 с.
11. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : монографія / А. Т. Комзюк ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків : Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.
12. Михайлова Н. В. Государственно-правовая охрана историко-культурного наследия / Н. В. Михайлова. – М. : Юридическая литература, 2001. – 280 с.
13. Шопіна І. М. Щодо концептуальних підходів визначення поняття правового регулювання / І. М. Шопіна // Форум права. – 2011. – №2. – С. 1055–1061.
14. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. / П. М. Рабінович. – Вид. 9-те, зі змін. – Львів : Край, 2007. – 188 с.
15. Бобровник С. В. Колізійні норми як засіб удосконалення сучасного законодавства / С. В. Бобровник // Парламентаризм в Україні: теорія та практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 10-й річниці з дня проголошення незалежності України та 5-й річниці з дня прийняття Конституції України. – Київ, 2001. – С. 497–498.
16. Теорія держави та права : підруч. / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний [та ін.]; за заг. ред. Є. О. Гіди. – Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. – 576 с.
17. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве / С. С. Алексеев. – М. : Юридическая литература, 1966. – 187 с.
18. Минникес И. А. Вопросы взаимодействия нормативного и индивидуального правового регулирования / И. А. Минникес // Академический юридический журнал. – 2009. – № 3. – С. 12–17.
19. Мухін В. В. Індивідуальне правове регулювання: необхідність загальнотеоретичної характеристики / В. В. Мухін // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 5. – С. 37–39.
20. Митрофанов І. І. Поняття індивідуального кримінально-правового регулювання / І. І. Митрофанов // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 629–636.
21. Алексеев С. С. Общая теория права : курс : в 2 т. / С. С. Алексеев. – М. : Юридическая литература, 1981. – Т. 1. – 360 с.

Пащенко М. О. Роль загального та індивідуального правового регулювання у забезпеченні природних прав людини

У статті аналізуються важливі теоретичні аспекти розуміння ролі загального та індивідуального правового регулювання у забезпеченні природних прав людини. Досліджується зміст понять «природні права людини», «правове регулювання». Доводиться теза про те, що виконання пріоритетного завдання забезпечення природних прав людини за сучасних умов передбачає оптимальне поєднання у цій сфері загального та індивідуального правового регулювання. Обґрунтовується думка про необхідність подальшого конструктивного використання методологічного потенціалу механізму правового регулювання для всебічного вивчення правових засобів, зокрема, у сфері прав людини.

Ключові слова: права людини, природні права людини, право, правове регулювання (загальне, індивідуальне), механізм правового регулювання.

Пащенко М. А. Роль общего и индивидуального правового регулирования в обеспечении естественных прав человека

В статье анализируются важные теоретические аспекты понимания роли общего и индивидуального правового регулирования в обеспечении естественных прав человека. Исследуется содержание понятий «естественные права человека», «правовое регулирование». Доказывается тезис о том, что выполнение приоритетной задачи обеспечения естественных прав человека в современных условиях предполагает оптимальное сочетание в этой сфере общего и индивидуального правового регулирования. Обосновывается мысль о необходимости дальнейшего конструктивного использования методологического потенциала механизма правового регулирования для всестороннего изучения правовых средств, в частности, в области прав человека.

Ключевые слова: права человека, естественные права человека, право, правовое регулирование (общее, индивидуальное), механизм правового регулирования.

Paschenko M. The role of general and individual legal regulation in the provision of natural human rights

The article analyzes the important theoretical aspects of understanding the role of general and individual legal regulation in the provision of natural human rights. The content of the concepts «natural human rights», «legal regulation» is being studied. The thesis is that the fulfillment of the priority task of providing natural human rights in modern conditions presupposes the optimal combination in this sphere of general and individual legal regulation. The idea is grounded on the need for further constructive use of the methodological potential of the legal regulation mechanism for a comprehensive study of legal means, in particular, in the field of human rights.

Key words: human rights, natural human rights, law, legal regulation (general, individual), the mechanism of legal regulation.

УДК 340

*Тетяна Станіславівна Подорожна,
доцент кафедри публічного права
юридичного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
кандидат юридичних наук*

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ПРАВОПОРЯДОК

О. Костенко наголошує: «Основою нормального суспільного життя, поза сумнівом, є правопорядок. За логікою, можна вивести таку закономірність: який правопорядок, таке й життя людей у суспільстві» [1, с. 28].

Роль правопорядку в науковій літературі розглядається з різних позицій, і насамперед із погляду інтересів особи та держави, адже потреби та інтереси суспільства й держави у всі часи вимагали впорядкованості і стабільності соціального життя. Ю. Оборотов зазначає: «Правапорядок виступає як смислове призначення права, яке досягається забезпеченням стабільності людського буття» [2, с. 6]. Право в його сутнісному розумінні та правопорядок – тісно взаємопов'язані категорії, які передбачають функціонування легітимної влади, що забезпечує розвиток демократичного суспільства, верховенство прав і свобод людини та громадянина, підкорення інтересам особи управлінської діяльності держави, охорону конституційних цінностей та правовий захист життєвих інтересів і потреб людини. Показово, що правовий порядок найчастіше розглядають у контексті саме правових цінностей, тим самим підкреслюючи винятковий статус цього феномена. На користь такої позиції, як наголошується у юридичній літературі, свідчить те, що право за своєю природою є ціннісно-нормативною системою порядку, а тому саме явище порядку, як правило, лежить в основі будь-якого права. Отже, це дає змогу стверджувати вченим, що правовий порядок є саме тією правовою цінністю, яка значною мірою визначає цінність самого права [3, с. 28]. Як зауважують вітчизняні вчені, корисність права в тому, що воно надає діям людей організованості, стійкості, узгодженості, забезпечує їх підконтрольність. Право вносить елементи упорядкованості, порядку в суспільні відносини, є засобом їх цивілізації. Організоване громадянське суспільство не може існувати поза правом, причому *правом як еталоном високої духовності та куль-*